sakarya üniversitesi ilahiyat fakültesi dergisi 8 / 2003

dinler tarihi

SIR DİNLERİNDE KURTULUŞ
(Orfizim, Mitraizm ve Gnostizm)

*Fuat AYDIN**

Sır Dinleri

Burada "sır dinleri" anlamını tercih ettiğimiz ancak "gizem" olarak da tercüme edilebilecek olan kelime, *mystery* karşılığı olarak kullanılmıştır. Bir Dinler tarihi kavramı olarak söz konusu kullanım, "dinler tarihi ekol"ünün hellenistik dönemle ilgili çalışmaları sonrasında literatüre girmiştir. Genel olarak dünyanın farklı yerlerinde benzerleri bulunsa da, orta doğu kökenli olan ve batıyı geçerek özellikle Yunanistan ve Roma'da miladi birinci yüzyıl boyunca yaygınlık kazanan ve etkin hale gelen sırf dini cemaatleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Söz konusu bu dinsel olgunun bu şekilde isimlendirilmesi, bu tür cemaatlere girişin gizli olarak yapılmış olmasından; kurtuluşun sırrını kendisine katılanlara belli aşamalardan sonra verme iddiasından kaynaklanmaktadır.

Bu tür cemaatlere girişin gizli oluşunun bir sonucu olarak da, onlarla ilgili bilgi, uygun şartları taşımayan yani, cemaate üye olmayanlara verilmediği gibi, söz konusu cemaate ait bilginin saklanması ve ehil olmayanlar yani, inisiye edilmeyenlere verilmemesi de, bu cemaatlere üye olmanın şartlarından biridir[1]. Bunun bir sonucu olarak da, konuyla alakalı

* Sakarya Üniv. İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Yrd.Doç.Dr

1 Hervé Rousseau, *Dinler (Tarihi ve Sosyal İncelemeler)*, trc. Osman Pazarlı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1970, s. 91-101.

bilgi genel olarak azdır; var olan bilgiler ise, daha sonra bu cemaatten ayrılan insanların yaptıkları ifşaatlara ve bunlardan aktarılan bilgilere ve (özellikle Mitraizm durumunda) arkeolojik bir takım verilerin yorumuna dayanmaktadır.

Sır dinleri hem genel bakış açılarında hem de detaylarda farklılıklar gösterseler de, söz konusu farklılıklara rağmen, genel bir başlık altında toplanmalarını mümkün kılan; bu ismin verilmesini sebep olan birtakım ortak özelliklere de sahiptirler. Bu ortak özellikler şu başlıklar altında toplanabilir:

-İnsanın tanrısal bir öze sahip olması;

-Bu tanrısal özün maddi beden içine hapsedilmesi;

-Semavi kaynağına ulaşmak için bu özün maddi bedenden kurtulmasının zorunlu olması;

-Kurtuluş için dini sırra erme töreninin gerekliliği;

-Günahı ortadan kaldırmak için temizleyici ritüellere ihtiyaç;

-Sakramental inayetin verilmesi;

-İlahın tecrübelerine katılma ya da onları taklit;

-İlah'la komünyona girme ya da O'nunla özdeşleşme;

-Kardeşlik olarak da adlandırılan cemaat üyelerine ölümsüzlüğün kesin olarak vaad edilmesi ve üstün bir takım güçlerin verilmesi[2].

-Sır dinlerinin bir diğer özelliği de, dindarları arasında ırk, millet ve ekonomik ve sosyal farklılıkları dikkate almayan mutlak bir eşitliğin olmasıdır. Mitraizm dışında, hem erkeklere hem de kadınlara açık olup inhisarcı bir özellikleri yoktur[3].

Yukarıda sayılan özelliklerinden dolayı "kurtuluş veren" olarak da tanımlanırlar ve bu yüzden de söz konusu dinlerin tanrıları, "kurtarıcılar/*soteria*" diye isimlendirilirler (*soter*, Serapis; *soteria*, Isis gibi). Bu kurtuluş, arzulanan bütün mutlulukları içerir: Hayatın tehlikelerinden

2 Angus, *The Religious Quest.*, s. 76; E. E. Aune, "Greco-Roman Religions", *Dictionary of Paul and His Letter*, s. 792; Bultmann, a.g.e., s. 156.

3 Bultmann, a.g.e., s. 157. Sır dinlerinin ortak özellikleri hakkında ayrıca bkz. Mehmet Çelik, "Sır Dinleri", EAÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1988, VIII, 223.

kurtulma, hastalıktan ve kötü talihden korunma gibi. Fakat, bütün bunlardan öte, ruhun kurtuluşunu ve ölümsüzlüğünü içerir[4]. Yunan dünyasındaki sır dinlerinde var olan ise, tabii düzene uygun bir kurtuluş vaadidir ve bu kurtuluş öte dünyada gerçekleşecektir[5].

Mitraizm dışındaki bu kültlerdeki merkezi figür, ölen ve dirilen genç tanrıdır. Bu kültlerin ilahları, esasen bitkisel ilahlardır. Kült vasıtasıyla burada, gerçekleştirilen birleşmeler, bu ilahların kaderlerine ortak olmayla özdeşleştirilir. Böylece, inisiye edilen üye, ölümsüz hayat için ilahın ölümüne ve yeniden doğumuna katılır. İnisiye edilen, yeniden doğar; tanrılaştırılır ve aydınlatılır. Ruhunda ölümsüzlük ilacına sahip olur. Her zaman olmasa bile, bazı durumlarda, sırra erme törenlerinde ilahla birlik olan için yeni reel bir şahsiyet inşa edilir[6]. Bu kültlere müracaat eden insanlar, kendilerinin kaderin kölesi olduklarını düşünen, iyi ve kötü olayların, ölümün ve düşmanının hiçbir zaman üstesinden gelemeyeceği/gelememe ihtimallerine maruz kaldıklarını ve kendi kontrolerinin dışında olan bir gücün elinde olduklarını bilirler. Bütün bu durumlarda, kendilerine yardımı dokunacak olanlar, şehrin ya da devletin tanrısı olamayacağından; bu tanrı ancak dünya dışından bir tanrı olmalıdır. Bu tanrı, aynı zamanda bütünüyle kendi inayetinden dolayı, kaprisli bir tanrıdır. İnsanlar, yukarıda zikredilen bu durumlardan, sır dinlerinden gelen bu inayet tanrısı tarafından kurtulurlar[7].

Bu sır dinlerinden bir kısmı daha sonra da varlıklarını devam ettirmiş olmalarına rağmen, yukarıda da kısmen zikredildiği gibi, ağırlıklı olarak bulundukları dönem miladi birinci yüzyıldır. Bu dinler arasında: Orfik ve Pythagoryen kardeşlikler; Büyük Anne ve Attis kültleri; Mısır'ın Rabb Serapis'i ve Kraliçe Isis-Osiris'i, Suriye Baalleri ve Adonis, İran Mitrası, Yunan Elusinian ve Gnostik kardeşlikleri vs[8] sayılabilir. Bunların hepsini ele almak yerine, nasıl bir kurtuluş anlayışına sahip olduklarını ortaya

4 Rudolf Bultmann, *Primitive Christianity in its Contemporary Settings*, s. 157, 158. Bir sır dinine girişteki ritüeller içni bkz. a.g.e.,s . 158.

5 S. J. Rahner, *Greek Mythes and Christan Mysteries*, Burns &Oates, London, 1963, s. 34

6 Bultmann, a.g.e., s. 157-159.

7 Bultmann, a.g.e., s. 161.

8 Angus, a.g.e., s. 77.

koymak/örneklemek maksadıyla Orifizm, Mitraizm ve Gnostisizm kısaca incelenecektir.

Orfizim ve Kurtuluş

Orfik, yanlış olarak mistik şarkıcı Orfeus'a izafe edilen ve altıncı yüzyılda derlenmiş şiirlerden alınan bir terimdir. Orfizim olarak bilinen, bir Yunan dini hareketidir[9].

Orfiscilik, bedenin ruha hapsedildiğini; bedeni ruhun mezarı ve bu hayatı da bundan sonrası için bir hazırlık safhası olarak kabul eder. Hayatın amacı, bir dizi arınma sayesinde yeniden-doğuş zincirinden kurtulmaktır. Ruh, ancak ölüm yoluyla kurtularak asli tanrısal öze yeniden katılabilir. Ancak, bu hakiki birleşmeden önce, ruhu beden hapishanesinden geçici olarak kurtarmak ve tanrısal özle birleşmesini sağlamak dini bir sır ya da tören yoluyla mümkündür.

Orfikler için insanların yaşam dedikleri şey, gerçekte ölümdü ve gerçek hayat ise ölümden sonra başlamaktaydı[10]. Ruh, tanrısal ve ölümsüzdür; ancak, ataları Titanların günahları sebebiyle insan, önceki yüksek konumundan düşmüştür. Bu düştüğü durumdan, yeniden doğuşlar yoluyla kurtarılabilir[11]. Kahraman Orfeus ile gizemsel birleşme, onun ruhunun bedenleşmiş hali olan bir hayvanın yenilmesini de içine almak üzere, arınmanın ve daha yüksek bir varlık düzeyine geri dönüşün araçlarından biriydi. Sır cemaatine kabul edilen birey, tanrısal şeyleri bilme ayrıcalığına kavuşurdu[12]. Daha sonra kilise babası Cyprian tarafından ifade edilen "*extra ecclesiam nulla salus*/kilise dışında kurtuluş yoktur" düşüncesinin ilk ifade edicisi Orfiklerdir. Yalnızca Orfik hayatı yaşayanlar, Orfik ritleri yerine getirenler ve öte dünya için geçiş kelimelerini muhafaza edenler

9 Yukarıda sıralanan ve miladi birinci yüzyılda mevcut olan sır dinleri hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz Angus, *The Environment..*, s. 68-140..

10 Waltern Woodburn Hyde, *Paganism to Christianity in The Roman Empire*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, Oxford University Press, London, 1946, s. 40.

11 Brandon, "Orphism", *A Dictionary of Comprerative Religion*, s. 481-482; Goring, "Orphic/Pythogorean Movemant", *Dictionary..*, s. 364.

12 Frederick B. Artz, *Orta Çağların Tini*, çev. Aziz Yardımlı, İdea, İstanbul , 1996, s.21.

kurtulacaklardır. Bunun dışında kalan ölüler, Tartaros'da[13] çamur içinde kalacak; müthiş acılara katlanacak ve yeniden doğmaya maruz kalacaklardır[14].

Saf bir sistem olan ofrizim, ilk dönemlerinde Pythagoras, Heraclitus ve Plato'yu da etkilemiştir. Zamanla ilgisini, ruhun insan bedeninde mezara konulduğu ve evvelki semavi yerini yeniden elde etmeyi arzuladığı şeklindeki temel doktriniyle, bu dünyadan öte dünyaya kaydırdı. Yunanistan'da ve Roma'da bir sistem olarak yüzyıllarca devam etti; ancak yeniden doğma ve kurtuluş doktrinini asla kaybetmedi[15].

Mitraizm ve Kurtuluş

Köken olarak İran kaynaklı olan Mitra, Roma imparatorluğunda tapınılan ve güneşle (Roma'da *sol invictus*) özdeşleştirilen bir tanrıdır. Mitra, yalnızca Avesta'da değil, ilk Vedalar'da da bulunur. Ortaya çıkışı, İranlılar ve Hintlilerin birbirinden ayrılmadan önceki bir tarihe, milattan önceki bir zamana kadar geri gider. Ancak, gelişmesi ve yaygın hale gelmesi, mö. ikinci ve dördüncü yüzyıl boyunca olmuştur. İran dini, Zerdüşt tarafından tanzim edildikten sonra, Mitra, Ahura Mazda'ya göre ikincil bir konuma düştü. Burada Mitra, Ahura Mazda tarafından kötülüğe karşı yardım etsin diye yaratılmış bir yarı tanrı; ya da daha önceden var olan fakat Zerdüşt tarafından bastırılmaya çalışılan ancak, sonradan yeniden ortaya çıkan bir tanrı[16] olarak görünür. Zerdüştlüğün Fırat vadisi boyunca yayılması ve Babil'de Kalde astrolojisiyle ve Babil'in tanrısı Marduk ile karşılaşmasının bir sonucu olarak değişikliğe uğradı. Mitra, daha sonra İonya Grekleriyle olan

13 Artz, a.g.e., s. 21.

14 Tartaros, yeraltındaki ölüler ülkesinin en derin yeridir. Titanlarla tanrılar arasındaki savaşta, deprem Tartaros'a kadar uzanır; bu savaşta yenilen Titanları da Zeus Tartaros'a kapatır. Tartaros'un en iyi tanımlandığı yapıt, Hesiodus'un Theogonia'sıdır. Azra Erhat, *Mtioloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1972, s. 358.

15 Angus, a.g.e., s. 82.

16 Hayde, a.g.e., s.71.

karşılaşmasında güneş tanrısı Helios ile özdeşleştirildiği gibi, burada güneş, doğruluk ve adalet tanrısı Şamaş ile özdeşleştirildi[17].

Mitra kültünde, askeri eğilimler hakimdir; erkeklere has olan bu kültün mensupları arasında askerler, bürokratlar, tüccarlar ve köleler yer alır. Kült, mağaralarda icra edilirdi[18]. Hıristiyanlığın ilk yıllarında Roma toplumunda önde gelen bir yer edindi. Hem Roma'da hem de bütün imparatorlukta popüler bir kült halini aldı. Mitra kültüne mensup olanların toplandığı yer olan *Mithraea*, Roma'dan İngiltere ve Almanya'ya kadar her yerde bulunmaktaydı[19]. Kültün kutsal metinleri olmadığından, inanç ve prensipleri hakkındaki bilgiler; nispeten az olan klasik literatürdeki birkaç referanstan ve Mitrayı konu alan rölyef ve heykellerden çıkartılmak zorundadır. Mitraizmle ilgili sahnelerin en dikkat çekici tarafı, boğayı öldüren tanrı Mitra'nın yer aldığı sahnedir. Bu sahne, hakkındaki bilgiler ne kadar az olsa da, bu sahnenin verimlilik miti ve ona ait ritüel olduğu açıktır. Boğanın kanı, tanrının toprağı canlandıran ve başağı üreten hayat gücüdür. Bu aynı zamanda, bir yaratılış mitidir de. Bu dünyanın sonunda bir başka boğa, kurban edilecek ve o zaman bir kurtarıcı ve yeni bir hayat bu kurbanın kanından doğacaktır[20]. Mitra aynı zamanda, her şeyi feth eden güneş, yeryüzüne ışık ve hayat gönderen; kötülük ve karanlık güçlerle savaşlarında doğrular topluluğunun de lideridir. Burada Yahudi messiyanizmini hatırlatan bir eskatolojiyi görmek mümkündür[21].

Taurobolium (yukarıda zikredilen boğanın kurban edilmesi olayı), Mitraizm'deki en etkili sakramenttir. Abid, üzerinde boğanın kurban edildiği platformun bulunduğu bir hendekte diz çöker. Kurban edilen boğanın kanı abidin üzerine dökülür ve bununla günahlarından temizlendiği gibi, bu onun

17 A. Powel Davies, *The First Christian*, A Mentor Boos, 1959, s. 122; W. G. De Burgh, *The Legacy of The Anicient World*, Penguin Books, London, 1947, II, 339; Aune, "Greco-Roman Religion", DPL, s. 793.

18 Hyde, a.g.e.,s. 59-61.

19 Aune, a.g.m, s.793; Bultmann, a.g.e., s.157.

20 Davies, a.g.e., s..122; Guignebert, a.g.e., s. 61-62.

21 Davies, a.g.e., s. 123. Mitraizmde ölüm ve yeniden dirilişin sembolü olan kurban hakkında bkz. Guignebert, a.g.e.,s. 97.

ebedi olarak yeniden doğmasına da sebep olur[22]. Yıkanmalar ve dinsel banyolar, kötülükten kurtulmak için kullanılır.

Mitra bu dünya ile sema arasındaki bir aracı olarak da kabul edilir. Bu yüzden de kültün merkezi ilgisini ölümde gerçekleşen ve ruhun, yedi gezegen yoluyla asli yerine geri dönmesinden ibaret olan astral kurtuluş için hazırlanma oluşturur. Mitra, ritüeli gizlidir ve bu yüzden de onun hakkındaki bilgilerimiz, düşmanlarından ve güvenilir olmayan tanıklardan yani, Hıristiyan din adamlarından gelir.

Mitra kültünde, insanlar kurtuluşa erişmek için bir takım safhalardan geçmek zorundadırlar. Mitraizm'in kendi zamanında geliştiği St. Jerom, mistiğin (*saratus*) ruhun nihai yükselişinde geçtiği yedi gezegensel alana kadar olan yedi safhadan geçmesi gerektiğini söyler. Kuzgun (*croax*), saklı/gizli (*cryphius*), asker (*miles*), aslan (*leo*), İran'lı (*perses*), güneşin habercisi (*heliodromus*) ve baba (*pater*). Bazen bu safhaların hepsi askeri nitelikli olarak kabul edilir. Zaman zaman maskeler ve uygun elbiseler, dereceleri temsil edecek şekilde giyilir ve hayvanların ve kuşların hareketleri taklit edilir. Porphory, ilk üç derecenin gizlilik yemini edildiği zaman olacak olan gerçek sırra erme törenine ya da *sacramentuma* hazırlık olduğunu söyler[23]. Mitraizm'e girecek olan kişi, yedi safhayı ya da dereceyi geçer ve son olarak kılıçla parçalanmış bir çelengi alır ve başına koyar. Sonra, "Mitra benim tacım" diyerek onu omuzuna dayar. Bunun üzerine, kırmızı sıcak bir demirle alnı damgalanır.

Keza, Mitraizmde suya batırmayla yapılan vaftiz, ateşle yapılan çetin bir sınav, ölüm ve yeni hayata doğum draması ve ekmek şarap sakramenti olduğu gibi, bazen bir uçurumu atlamak gibi, özel cesaret testleri de vardır[24].

22 Bultmann, Mitraizm'in diğer sır dinlerinden farklı olarak kurtuluş sunmadığını, daha ziyade bir eğitim süreciyle dindarlarının ahlaki ve askeri yeterliliklerini arttırmayı hedeflediğini, ileri sürer. Bultmann, a.g.e.s. 157.

23 Davies, a.g.e., s. 123. Mitra'nın güneş ilahı oluşu ve adına 25 Aralık'ta törenler düzenlenmesine dair bkz. Guignebert, a.g.e, s. 94.

24 Angus, *Environment...*, s. 109; Goring, "Mitra", "Mitraizm", a.g.e., s.344; Joseph Campell, *Batı Mitolojisi*, çev. Metin Emiroğlu, İmge yayınları, Ankara, 1992, s. 217-219. Mitraizm'de Mitra'nın boğayı öldürüşünü, babayı öldürme yükünden kardeşleri kurtaran

Porphory, ellerine bağlı ateşlerle ve gözleri bağlanmış, ölümü taklit ederek geçen daldırma suretiyle yapılan vaftizden de bahseder. Leo/Aslan safhasında, dine yeni giren aday, ekmek ve su ya da şarap sakramentine katılmasından dolayı iştirakçi haline gelir[25].

Gnostisizm'de Kurtuluş

Gnostisizm basit bir grup inanç olmaktan daha çok, farklı bir çok şekilleri olan, kökleri Yahudilik ve Hıristiyanlık öncesine kadar giden, Tanrı'ya ruha ve dünyaya dair bir bakış açısı içeren bir harekettir. Düalizm üzerine temellendirilmiş kurtuluşçu bir din olarak da isimlendirilebilir[26].

En önemli özelliği, yüce ruhu, esas olarak fiziki dünyaya ve bedene yabancı görmesidir. Gnostikler, kendilerini, kurtulunması gereken bir hapishanede mahkum olarak görürler. İnsanların bir kısmının, parçalanmış ve bütünüyle yabancı fizik dünya ve bedene hapsedilmiş olan tanrısal bir parça ya da ışık parçasından oluştuğuna inanırlar. Geri kalanlar ise, kendilerinde tanrısal hiçbir ışık taşımayan yalnızca akıllı ancak hayvandırlar. Parçalar, yalnızca birbirleriyle değil, fakat aynı zamanda kozmik düşüş öncesi ayrıldıkları yüce tanrısalla ya da ilk tanrısal insanla da yeniden birleşmek isterler. Yüce Tanrı, kesinlikle yaratıcı değildir; zira, yaratılış, ne ikinci derecede bir tanrı tarafından bilmeden gerçekleştirilen korkunç bir hatadır

bir şey oluşuna dair bkz. Frued, *Totem ve Tabu*, çev. Niyazi Berkes, Remzi Kitapevi, İstanbul, s. 221 .

25 Hyde, a.g.e., s. 65; Davies, s. 123; Goring, "Mitraizm", DBR., s. 344. Yedi safha ve bunların altı tanesinin arkeologlar tarafından bulunduğuna dair bkz. Aune, "Greco-Roman Religious", DPL, s. 793.

26 Davies, a.g.e., s. 123. Paris'te bulunan ve # 574 olarak tanınan bir papirüste yer alan bir Mitra sırra erme töreninde kullanılan uzun bir dua vardır. Bunun bir parçasında şu ifadeler yer alır: "Ey Rab, selam sana iktidarında güçlü, hükümranlığında muhteşem kral; tanrıların en yücesi, Helios, yeri ve göğün Rabb'ı... Eğer seni memnun edecekse, haberimi, seni doğuran ve meydana getiren en Yüce Tanrı'ya ulaştır; çünkü ben, '(ismi) annemin oğlu, (ismi) (annemin ismini) ölümlü bedeninden ve hayat veren tohumundan doğan ve senin tarafından sayısız ebedi şey meydana getiren bugün (yeniden doğrulan) bir adamım...'(çünkü, ben) gücüne uygun olarak sana ibadet edebilsin diye, isteyen ve dua eden bir adamım". Sonra metin şöyle devam eder: "Sen bu şekilde dua ettiğinde, O (Mitra) gök kubbeden gelecek ve sen O'nu yürürken göreceksin", Davies, a.g.e.s. 123.

ne de, kötü bir gücün işidir. Ne yüce Tanrı ne de aydınlanmış (gnostik) şahsın; yaratıcı ve onun yaptıklarıyla herhangi bir ilişkileri vardır[27].

Gnostik kurtuluş mitinin, bir çok şekli vardır. Bir kısmı oldukça ayrıntılı olan mitler, bu trajik durumu ve bu durumdan bir kurtarıcı vasıtasıyla nasıl kurtulunacağını anlatırlar.

"Yüce Tanrı, dünyevi hayattan uzaktır ve onunla ilgilenmez. Zamanın başlangıcından önce, bütünüyle ışıktan oluşan ilk semavi insan[28] vardı. Karanlığın kötü güçleri (ya da yaratıcı tanrı veya *aeon* ya da *aeon*lar birliği) bu ilk insanı ele geçirdiler ve onu, karanlığın kaosundan kendisiyle dünyanın yaratıldığı manyetik güçler olarak kullandıkları/kullandığı milyonlarca küçük ışık parçasına böldüler. Ancak yine de, ışık parçalarının yakından takip edilmeleri gerekiyordu. Çünkü, eğer onlar yer değiştirir ve yeniden birleşirlerse, dünya kaosa geri dönecektir. Bu yüzden, binlerce kötü ruh onları gözetim altında tutarlar. Işık parçası, dünyevi insanın, en iç benidir (ancak ona 'ruh' demek doğru olmayabilir) ve evi olan semaya dönme arzusuyla onu tedirgin olmaktan korur. Şeytanlar/kötü ruhlar bu arzuyu baskı altında tutmak için insanı ilaçla uyutur ve uyuştururlar; ta ki, zaman zaman semayı unutur, ancak bazı zamanlar (belli şahıslarla) arzusu keskinleşir ve bu yer yüzü hapishanesinden kurtulmak ister.

Sonunda, şeytanların/kötü ruhların yaptıklarının farkına varan ve insanın ancınacak durumu karşısında harekete geçen Yüce Tanrı, onu kurtarmak için Oğlunu gönderir. Şeytanlar/kötü ruhlar, farkına varmasınlar diye, dünyevi bir bedende dikkatli bir şekilde gizlenir. Tebliğde bulunur ve insanlara şifa dağıtır ancak, asıl görevi, uzay boyunca şeytani güçlerin ileri karakolu oldukları gezegenlerin birinden diğerine geçerken, ihtiyaç duyulacak olan *kutsal parolayı* Seçilmiş'e vermektir. Babaya ulaşıncaya kadar geçilecek olan bir dizi safhada ona yol göstermek için önden gider. Son olarak bütün

27 Hyde, *Paganism to...* , 65.

28 Davies, *The First Christian*, s.

ışık parçaları semavi insanı yeniden oluşturmak için bir araya toplanacak ve maddi dünya kaosa geri dönecektir"[29].

Gnostisizm'e göre, insan korkunç bir korkunun, sonsuz bir zaman ve mekan korkusu, bu dünyanın hay huyu ve düşmanlığı korkusu ya da daha ziyade insanı yoldan çıkartmaya çalışan ve onu kendi gerçek benliğine yabancılaştırmaya çalışan şeytani güçler hakkındaki bir korkunun kurbanıdır. Kendini, şeytani güçlerin pençesinde hissettiğinden dolayı, kendisinden korkar. O, artık kendisinin efendisi değil, fakat şeytanların oyun alınıdır. Arzu ve iradesinin itkileriyle kendi manevi hayatına yabancılaştırılmıştır[30].

29 Gnosis kelimesi, Yunanca "bilgi" anlamında kullanılan bir kelimedir. Bu anlamının yanı sıra başka bir takım anlamlara da gelir. Kelime, gnostikler için, vahye benzeyen ve özel olarak verilmiş bir bilgi anlamını ifade eder. Yalnızca hususi vahiyle seçilenler bu bilgiye sahip oldukları gibi kurtuluş anahtarına da yalnızca onlar sahip olacaklardır. Davies, *The First Chrisitan*, s. 109.

30 Ridderbors, *Paul, An Outline of His Teology*, s. 23.